

บทที่ 4

บริบทชุมชนชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่

ในการวิจัยเรื่อง “ลำพวน : การวิเคราะห์การสื่อสารกับการสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” เป็นการศึกษาถึงสภาพและความเปลี่ยนแปลงของสื่อพื้นบ้านลำพวน ภายใต้บริบททางสังคมในอดีตและปัจจุบัน ซึ่ง Bendix (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2551, น.150) กล่าวว่าจำเป็นต้องตระหนักถึง “ความสัมพันธ์แบบซึ่งกันและกัน” ระหว่างตัวบทหรือสื่อ ลำพวนกับบริบทหรือสภาพแวดล้อม โดยบริบทเป็นทั้งต้นเหตุและผลลัพธ์ ของการสื่อสารพื้นบ้าน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมและบริบทของชุมชน อำเภอบ้านหมี่ และ สถานภาพของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ ในมิติต่างๆ ไปพร้อมกันด้วย เนื่องจากปัจจัยจาก สภาพแวดล้อมเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารกับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดทาง วัฒนธรรมของชาวไทยพวนในพื้นที่ที่เลือกศึกษา

การศึกษาด้านการสื่อสารนั้น จำเป็นต้องสำรวจความสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อม ซึ่งจุดเริ่มของความสัมพันธ์คือ บริบทชุมชนจะเป็นผู้ให้กำเนิดสื่อพื้นบ้าน ในขณะที่เดียวกัน การศึกษาความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ครั้งอดีตมาจนถึงปัจจุบัน จะทำให้เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลง ของชุมชนและปัญหาของชุมชนนั้น จะส่งผลโดยตรงต่อสื่อพื้นบ้านได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้น ในการศึกษา เรื่อง “ลำพวน : การวิเคราะห์การสื่อสารกับการสืบทอดอัตลักษณ์ ชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” จึงจำเป็นต้องนำบริบทของชุมชนมาร่วมพิจารณาด้วยประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของอำเภอบ้านหมี่
2. ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของอำเภอบ้านหมี่
3. ประชากรของอำเภอบ้านหมี่
4. วัฒนธรรมของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่
5. สังคมของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่
6. เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่
7. การเมืองและการปกครองของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่

ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของอำเภอบ้านหมี่

ชาวพวน คือ กลุ่มของชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือประเทศลาว และมาตั้งภูมิลำเนาในประเทศไทย โดยจำนวนหนึ่งมาอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดลพบุรี และได้้นำเอาชื่อบ้านเดิม คือ บ้านหมี่ หรือ เซ้า มาตั้งเป็นชื่อของดินแดนที่อพยพมาตั้งรกรากใหม่ ซึ่งคำว่า เซ้า หรือ เซา เป็นภาษาพวน เดิมแปลว่า หยุต หรือ พัก ส่วนคำว่า หมี่ นั้นหมายถึง การมัดเส้นไหมเป็นเปลาะ เพื่อให้หลากสีสัน เนื่องจากราษฎรในละแวกนั้น ถนัดในการทอผ้าชนิดต่างๆ เมื่อมาตั้งหลักแหล่งจึงตั้งชื่อบ้านเป็นเครื่องหมายในการประกอบอาชีพว่า "บ้านหมี่"

สำหรับท้องที่อำเภอบ้านหมี่นี้ ก่อนที่ชาวพวนจะอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ที่นี่ได้รับการจัดตั้งให้เป็นอำเภอตั้งแต่ปี พ.ศ.2426 โดยมีชื่อในครั้งแรกว่า อำเภอสนามแจง เนื่องจากตั้งอยู่ที่ริมเขาสนามแจง และต่อมาได้ย้ายอำเภอไปตั้งอยู่บ้านห้วยแก้ว ตำบลมหาสอน จึงได้เปลี่ยนชื่อครั้งแรกเป็น อำเภอห้วยแก้ว เมื่อ พ.ศ.2441 มีการสร้างทางรถไฟสายเหนือผ่าน ทางราชการจึงย้ายอำเภอมาสร้างใหม่ที่ตำบลบ้านเซ้า (ตำบลบ้านหมี่ในปัจจุบัน) และได้เปลี่ยนชื่อเรียกอำเภอเป็นอำเภอสนามแจงอีกครั้ง หลังจากนั้น พ.ศ.2457 จึงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบ้านเซ้า ตามตำบลที่ตั้ง และในปี พ.ศ.2483 จึงมีพระราชกฤษฎีกา เปลี่ยนนามอำเภอจากอำเภอบ้านเซ้า เป็น "อำเภอบ้านหมี่" และใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้ (ปรารภณา แซ่อึ้ง, 2539)

แม้จะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พลัดถิ่นฐานมาแต่ชาวไทยพวนที่อพยพมาอาศัยใน อำเภอบ้านหมี่นั้น ยังคงแสดงอัตลักษณ์ของชาวไทยพวนที่ได้นำติดตัวมา ตั้งแต่อาศัยอยู่ถิ่นฐานบ้านเมืองเดิมในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวผ่านสื่อและวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งสังเกตได้จากการนำชื่อบ้านเดิม มาตั้งเป็นชื่อถิ่นฐานที่เข้ามาตั้งรกรากใหม่ เพื่อแสดงถึงตัวตนของชาวพวนให้ปรากฏขึ้นในสังคมไทยขณะนั้น แต่อย่างไรก็ตามด้วยความสำนึกบุญคุณของถิ่นที่อยู่ใหม่บนผืนแผ่นดินไทยนี้ ชาวพวนกลุ่มนี้จึงเรียกตนเองว่า "ไทยพวน" เป็นการแสดงให้เห็นถึงการสร้างอัตลักษณ์เดิมบนแผ่นดินใหม่ จึงอาจสรุปได้ว่านี่คือก้าวแรกของการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของชาว "พวน" ภายใต้การประกอบสร้างอัตลักษณ์ใหม่สู่ความเป็นชาว "ไทยพวน" สู่สายตาของคนไทยพื้นถิ่น

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของอำเภอบ้านหมี่

สภาพพื้นที่ของอำเภอบ้านหมี่ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา และเป็นที่ราบสลับที่สูงและภูเขา เหมาะแก่การทำไร่ เลี้ยงสัตว์ มีสายน้ำใหญ่ๆ ผ่าน 2 สาย คือ แม่น้ำบางขาม และคลองชลประทาน สายชัยนาท-ป่าสัก

อำเภอบ้านหมี่มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี และอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ทิศใต้ติดต่อกับ อำเภอเมืองอำเภอบางบาล จังหวัดลพบุรี ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งประกอบไปด้วยตำบลต่างๆ จำนวน 22 ตำบล ดังนี้ (กรมการปกครอง, 2550)

1. ตำบลไผ่ใหญ่	12. ตำบลโพหนอง
2. ตำบลบ้านทราย	13. ตำบลบางขาม
3. ตำบลบ้านกล้วย	14. ตำบลดอนตึง
4. ตำบลดงพลับ	15. ตำบลชวนม่วง
5. ตำบลบ้านชี	16. ตำบลหนองกระเบียน
6. ตำบลพุดา	17. ตำบลสายห้วยแก้ว
7. ตำบลหินปัก	18. ตำบลมหาสอน
8. ตำบลบางพี้	19. ตำบลบ้านหมี่
9. ตำบลหนองทรายขาว	20. ตำบลเชียงงาม
10. ตำบลบางกะพี้	21. ตำบลหนองเมือง
11. ตำบลหนองเต่า	22. ตำบลสนามแจง

ที่มาอาศัยอยู่ในอำเภอนี้ ซึ่งสามารถบ่งบอกได้ถึงรูปแบบการพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อรักษาตัวตนของท้องถิ่น เมื่อต้องปะทะกับอำนาจการจัดการพื้นที่การปกครองของรัฐ ให้เกิดมีการรวมกลุ่มและไม่แตกแยกโดยการแบ่งอาณาเขตของรัฐ

ประชากรของอำเภอบ้านหมี่

จากสถิติของ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ปี พ.ศ. 2550 ได้สรุปจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ใน อำเภอบ้านหมี่ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 80,206 คน คิดเป็น จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 22,470 ครัวเรือน หมู่บ้าน จำนวน 157 หมู่บ้าน และมีตำบล จำนวน 22 ตำบล ความหนาแน่นของประชากร 134.10 คนต่อตารางกิโลเมตรซึ่งสามารถจำแนกประชากรตามตำบลต่างๆ ได้ดังนี้

1. ตำบลไผ่ใหญ่	2,775 คน	12. ตำบลโพนทอง	4,035 คน
2. ตำบลบ้านทราย	3,629 คน	13. ตำบลบางขาม	2,421 คน
3. ตำบลบ้านกล้วย	2,846 คน	14. ตำบลดอนตึง	4,282 คน
4. ตำบลดงพลับ	1,837 คน	15. ตำบลชวนม่วง	3,819 คน
5. ตำบลบ้านชี	5,871 คน	16. ตำบลหนองกระเปียน	3,516 คน
6. ตำบลพุดา	2,235 คน	17. ตำบลสายห้วยแก้ว	3,226 คน
7. ตำบลหินปัก	3,854 คน	18. ตำบลมหาสอน	3,445 คน
8. ตำบลบางพึ่ง	5,669 คน	19. ตำบลบ้านหมี่	4,453 คน
9. ตำบลหนองทรายขาว	3,000 คน	20. ตำบลเชียงงาม	3,455 คน
10. ตำบลบางกะพี้	2,066 คน	21. ตำบลหนองเมือง	4,518 คน
11. ตำบลหนองเต่า	4,691 คน	22. ตำบลสนามแจง	6,273 คน

ประชากรในอำเภอบ้านหมี่ประกอบอาชีพหลัก ได้แก่ การเกษตร คือ การทำนา ประมาณร้อยละ 80 โดยเฉพาะการทำนาที่อยู่ในเขตชลประทานประมาณ 151,185 ไร่ และนอกเขตชลประทานประมาณ 90,137 ไร่ ในปัจจุบันบางส่วนได้ปลูกส้มเขียวหวานในพื้นที่ทดแทนพื้นที่การทำนา มีอาชีพเสริม ได้แก่ การทอผ้า เลี้ยงสัตว์ และเลี้ยงไร่นาพลอย เป็นต้น

จากข้อมูลของ สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (2536) แสดงให้เห็นว่าชาวไทยพวนมีการกระจายตัวอาศัยอยู่ในหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งได้แก่ บ้านหินปักใหญ่ บ้านหินปักทุ่ง หินปักเหนือ บ้านสำโรงใหญ่ บ้านสำโรงน้อย บ้านหมี่ใหญ่ บ้านหมี่ทุ่ง บ้านราษฎร์ธานี บ้านกลาง บ้านสว่าง บ้านหนองเต่า บ้านหนองทรายขาว บ้านทราย บ้านมะขามเอน

บ้านกล้วย บ้านบางกะปิใหญ่ บางกะปิน้อย บ้านเชียงงา บ้านโพนทอง บ้านสระเตยใหญ่
บ้านสระเตยน้อย บ้านมะขามเฒ่า บ้านเนินยาว บ้านหนองเกวียนหัก และบ้านสายห้วยแก้ว

วัฒนธรรมของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่

เทศกาลที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีเส่อกะจาด (ประเพณีใส่กะจาด) เป็นประเพณีของชาวไทยพวน ซึ่งถือปฏิบัติกันในเขตอำเภอบ้านหมี่ ในงานบุญเทศน์มหาชาติ ช่วงเทศกาลออกพรรษามีการจัดทั่วไปตามตำบลหมู่บ้านที่มีชาวไทยพวนอาศัยอยู่ เช่น ตำบลบ้านกล้วย ตำบลบ้านทราย ตำบลเชียงงา ตำบลโพนทอง ตำบลหินปัก ตำบลบางกะปิ เป็นต้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ พบว่าวัฒนธรรมประเพณีส่วนใหญ่ของชาวไทยพวนนั้น จะมีรูปแบบที่ผสมระหว่างวัฒนธรรมประเพณีของไทยกับวัฒนธรรมประเพณีเฉพาะของชาวไทยพวน โดยเป็นการเลือกวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไว้ แต่ก็ยังเปิดรับวัฒนธรรมหลักของท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงความพยายามคืนร่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในท่ามกลางกลุ่มวัฒนธรรมหลัก จึงเลือกวัฒนธรรมทั้งสองแบบ (addition) มาปฏิบัติ มากกว่าการเลือกวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งตามคำให้การสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนไทยพวน ดังนี้

เดือนอ้าย ชาวบ้านเค้าจะทำบุญข้าวเฒ่า คือ ข้าวที่ออกรวงมาใหม่ๆ มาถวายพระก่อน คนพวนนี่ถืออย่างหนึ่งว่ามีอะไรก็แล้วแต่ ผลไม้อะไรก็แล้วแต่ต้องนำมาถวายพระก่อน อันดับแรกก็ต้องถวายพระก่อนเจ้าของจึงจะทานได้ **เดือนยี่** ก็มีทำบุญข้าวหลาม พอ**เดือนสาม** เรียกว่าบุญข้าวจี คือ กำฟ้า ช่วงเทศกาลกำฟ้า เดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ ปีนี้ตรงกับวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ชาวบ้านก็จะทำข้าวจีมาถวายพระ ข้าวจี คือ ข้าวเหนียวปั้นชุบไข่ปิ้ง หรือปัจจุบันใช้การทอด ซึ่งจัดเป็นของหวาน **เดือนสี่** เป็นการบวชนาคแต่งงาน หรือเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา และเริ่มจะทำไร่นานา **เดือนห้า** สงกรานต์ สรงน้ำพระ เดือนหก จะมีวันวิสาขบูชา ปกติจะมีการเวียนเทียนเมื่อเวียนเทียนเสร็จก็จะมาฟังพระเทศน์ให้ฟัง สอนทางศาสนา **เดือนเจ็ด** จะทำบุญกลางบ้าน สมัยก่อนแต่ละหมู่บ้านสมัยก่อนจะไม่พร้อมกัน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น ลักษณะการทำบุญคือแต่ละบ้านก็จะเอาปิ่นโตเอากับข้าวมาทำรวมกัน ถวายพระเสร็จแล้วจึงเลี้ยง สังสรรค์กัน เป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านของตนเอง เป็นวัตถุประสงค์แอบแฝงมา **เดือนแปด** บุญเข้าพรรษา วันอาสาฬหบูชา เหมือนทั่วไปในประเทศไทย **เดือนเก้า** ทำบุญห่อข้าว หรือสารทพวน คือ การเอาห่อข้าวไปบูชาบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว **เดือนสิบ** เดือนนี้ไม่ค่อยมีแล้ว เรียก ทำบุญแหวนต้นทาน

คือ สมัยก่อนวัดจะมีโรงครัว โรงทาน คนพวนถือว่ามีอะไรมาถวายวัด เป็นการแหวนเอาบุญ ซึ่งแหวนก็คือแหวน เอาผลไม้ เอาพืชผักในทุ่งนา คนพวนทำนา จะปลูกผักด้วย นำมาถวายพระเข้าโรงครัววัด **เดือนสิบเอ็ด** วันออกพรรษา ตักบาตรเทโว **เดือนสิบสอง** ทอดกฐิน ลอยกระทง แต่ชาวพวนจะมีประเพณีเส้อ (ใส่) กระจาด เพราะเดือนสิบเอ็ดน้ำนองเดือนสิบสองน้ำทรง ข้าวเริ่มเขียว จะทำพิธีเส้อ กระจาด คือการให้พี่น้องแต่ละตำบล เอาผลไม้มาเส้อ กระจาด บ้านเจ้าภาพทำอาหารเลี้ยงขนมจีน ของหวาน แลกเปลี่ยนกัน เป็นการให้พี่น้องมาเยี่ยมเยียนกัน แล้วเอาของที่มาเส้อกระจาดซึ่งเป็นผลไม้ กกล้วย อ้อย ส้มโอ พัก มารวมกันเป็นภัตตาคาร เทศน์ ถวายพระเทศน์ในวันรุ่งขึ้น วัฒนธรรมไทยพวนที่เด่นๆ ใน ตำบลบ้านทรายจึงเป็นงานกำฟ้า และการเส้อกระจาด ซึ่งวัฒนธรรมของชาวไทยพวนขึ้นอยู่กับการศาสนา ประเพณีทางศาสนา (สมคิด จุ่มทอง, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2551)

สำหรับมุมมองด้านความเชื่อ พิธีกรรม ของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ นั้น ยังคงมีความเชื่อและดำรงไว้ซึ่งพิธีกรรมตามแบบอย่างบรรพบุรุษ และยึดหลักทางศาสนาอยู่มาก เช่น ความเชื่อในเรื่องการถือผี นับถือวิญญาณของบรรพบุรุษในชุมชนไทยพวน ที่ยังปรากฏอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งบางพิธีกรรมจะพบเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีการเลือกพิธีกรรมที่จะสืบทอดแตกต่างกันไป แต่ที่มักพบบ่อย ได้แก่ พิธีบุญข้าวจี่ พิธีไหว้เจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน พิธีกว่นข้าวทิพย์ พิธีบุญมหาชาติ พิธีเส้อกระจาด พิธีบุญกระยาสารท (สารทพวน) พิธีบวชนาค พิธีเลี้ยงผีปู่ตา พิธีบุญกำฟ้า พิธีแห่นางแมว เป็นต้น ส่วนประเพณีกลาง เช่น สงกรานต์ วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา นั้น ชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ ยังได้ดำเนินตามแบบประเพณีดังกล่าวด้วยเช่นกัน แต่อาจมีการประยุกต์ให้เข้ากับวิถีปฏิบัติของชาวไทยพวนตามความเหมาะสม

ชุมชนไทยพวนอำเภอบ้านหมี่นั้น เป็นชุมชนไทยพวนที่ยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยพวนรุ่นก่อนไว้เป็นอย่างมาก ถึงแม้จะถูกกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีอิทธิพลอยู่ไม่น้อย ชุมชนหรือหมู่บ้านไทยพวนอำเภอบ้านหมี่นั้นยังคงเลือกสืบทอดประเพณีที่ตนเองเห็นว่ามีสำคัญกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน ถึงแม้จะพบว่าในหลายชุมชนจะมีการเลือกสรรวัฒนธรรมบางอย่างมาถือปฏิบัติแตกต่างกัน ซึ่งนั่นหมายความว่าอาจมีบางวัฒนธรรมหรือบางพิธีกรรมที่สูญหายไปจากชีวิตประจำวัน แต่ในบางโอกาสวัฒนธรรมเหล่านั้น อาจได้รับการคัดสรรหยิบยกขึ้นมาอีกครั้งเพื่อเป็นแสดงความระลึกถึงในเทศกาลต่างๆ อยู่เสมอ

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่าชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ มีการเลือกสรรประเพณี ใน 2 ลักษณะ คือประเพณีดั้งเดิมของชาวไทยพวน และประเพณีของชาวไทยภาคกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าด้านหนึ่งชาวไทยพวนมีการดิ้นรนเพื่อสืบสานอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านประเพณีของตนเองที่เลือกนำมาปฏิบัติ แต่อีกด้านหนึ่งเป็นการปฏิบัติตามประเพณีของชาวไทยภาคกลาง เจ้าของท้องถิ่นที่อยู่มาก่อนแต่ดั้งเดิม ซึ่งเป็นการแสดงการยอมรับในวัฒนธรรมท้องถิ่นในลักษณะของการต่อรองทางวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดในลักษณะวัฒนธรรมรองท่ามกลางวัฒนธรรมหลัก

ทั้งนี้ การพบกันของสองวัฒนธรรมในลักษณะนี้ สอดคล้องกับแบบแผนการรับไว้ทั้ง 2 วัฒนธรรมอย่างคู่เคียงกัน (Addition) ซึ่งชุมชนต้องมีต้นทุนที่มากเพียงพอจะหล่อเลี้ยงวัฒนธรรมทั้งแบบใหม่และแบบเดิมเอาไว้ได้อย่างเต็มรูปแบบ (กาญจนา แก้วเทพ, 2551, น. 140)

สังคมของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่

ชุมชนไทยพวนที่อยู่ใน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ประมาณ 21 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหมี่ใหญ่ บ้านหมี่น้อย บ้านกล้วย บ้านทราย บ้านเชียงงา บ้านโพนทอง บ้านบางกะพี บ้านหินปัก บ้านคลองไม้เสียบ บ้านสระเตย บ้านราษฎร์ธานี บ้านห้วยกรวด บ้านหนองทรายขาว บ้านห้วยแก้ว บ้านมะขามเฒ่า บ้านเนินยาว บ้านกลาง บ้านสว่างอารมณ์ บ้านไผ่ใหญ่ บ้านหนองเมือง และบ้านเช่า (ปรารธนา แซ่อึ้ง, 2539)

ด้านที่อยู่อาศัยนั้น ชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ มักปลูกเรือนหลายหลังอยู่ติดติดกัน เป็นคุ่มหรือกลุ่มในแต่ละคุ่มสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน เนื่องจากการอยู่อาศัยติดต่อกันมาเป็นเวลานานจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทำให้มีการเพิ่มประชากรมากขึ้นเรื่อยๆ และขยายอาณาเขตหมู่บ้านไปกว้างไกลกว่าเดิม บ้านของไทยพวนนั้นหากจะนับความเล็กหรือใหญ่ของบ้านซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่บ่งบอกถึงสถานะทางเศรษฐกิจแล้ว อาจนับตามจำนวนช่วงห้องของเสาเรือนได้ ส่วนบริเวณใกล้บ้านมักปลูกยุงฉาง (บางหมู่บ้านเรียกตะลุ่ม) ไว้เก็บข้าวเปลือก ภายในบ้านนอกจากจะใช้เป็นที่พักอาศัยแล้ว ยังใช้เป็นที่เก็บอุปกรณ์เครื่องมือสำหรับประกอบอาชีพด้วย ชาวพวนในอำเภอบ้านหมี่ ได้รับอิทธิพลและนำรูปแบบมาจากหมู่บ้านไทยพวนในเชิงขวาง

ในมิติด้านความสัมพันธ์ของชาวไทยพวนแล้ว ชาวไทยพวนบ้านหมี่มีความผูกพันกับเครือญาติ เนื่องจากการตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกันตั้งแต่ในอดีต ทำให้มีกรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดินที่อยู่แถบเดียวกัน โดยเฉพาะชาวไทยพวนที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือตำบลเดียวกัน อาจมีความผูกพันกันมากกว่าชาวไทยพวนที่อยู่กันคนละตำบล ซึ่งอาจจะเป็นผลพวงมาจากการที่ชาวไทยพวนในแต่ละกลุ่มหรือแต่ละหมู่บ้านมีช่วงเวลา หรือสาเหตุในการอพยพมายังอำเภอ

บ้านหมี่ ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มย่อยๆ และในปัจจุบันกลายเป็นหลายหมู่บ้าน หลายตำบล กระจัดกระจายไปทั่วอำเภอบ้านหมี่ ซึ่งความเห็นีวนั้นภายในกลุ่มนี้ส่งผลต่อการพัฒนาอำนาจจากรัฐในการจัดแบ่งเขตการปกครอง โดยมีการแบ่งตามกลุ่มชาวไทยพวนที่อพยพตั้งถิ่นฐานแต่เดิมอยู่ก่อนแล้ว ตามคำสัมภาษณ์อาจารย์สมคิด จุมทอง ดังที่ได้เสนอในเรื่องลักษณะทางภูมิศาสตร์ของอำเภอบ้านหมี่ไปแล้วนั้น แต่อย่างไรก็ตามชาวไทยพวนในอำเภอบ้านหมี่ ยังคงสามารถดำรงความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติไว้ได้ภายในหมู่บ้านเดียวกัน

สำหรับการเป็นครอบครัวของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่นั้น เกิดจากทั้งการสืบสายโลหิตภายในครอบครัว การแต่งงาน ทั้งการแต่งงานระหว่างชาวไทยพวนด้วยกันเอง และการแต่งงานกับคนนอกชุมชน แต่จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนไทยพวน พบว่า เมื่อก่อนชาวไทยพวนมักเลือกคู่ครองและแต่งงานกับคนพวนด้วยกันเท่านั้น ตามคำให้การสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนไทยพวน ดังนี้

คนพวนสมัยก่อนไม่มีสิทธิเลือกคู่ครองยกเว้นหนีตามกัน พ่อแม่จะเป็นคนดูให้ลูกชายจะไปแต่งงานกับใคร ลูกสาวจะไปแต่งงานกับใคร เกิดประเพณีเรียกว่า “จู้” จู้คนนั้นไปใส่คนนี่คือกำหนดไว้ตั้งแต่เด็ก โตขึ้นมาไม่มีสิทธิ์จะไปแต่งงานกับคนอื่น ไม่ยอมให้ลูกไปแต่งงานกับคนต่างเผ่า อย่างคนลาวไม่มีสิทธิ์มาแต่งงานกับคนพวน คนพวนรังเกียจคนลาวสมัยก่อนไปตีเมืองพวน พวนตกเป็นข้าของเวียงจันทน์หลวงพระบาง ทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตคนพวนถือว่าลาวไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยสกปรก กลุ่มบ้านไหนที่เป็นบ้านลาวไม่เป็นระเบียบ วิถีชีวิตไม่เหมือนกัน อาหารการกินคนพวนต้องพิถีพิถัน ต้องสุก ต้องสะอาด ต้องทำอย่างดี คนลาวดิบๆ สุกๆ ทำไรก็ได้ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตเป็นการกึ่งๆ ดูถูกทางชาติพันธุ์ แต่เดี๋ยวนี้อะไรหมด กรอบประเพณีไม่มีแล้ว ผู้ปกครองหัวเก่าๆ ล้มหายตายจากหมดแล้วไม่มีแล้ว เป็นเรื่องปกติของสังคมต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา (ชินบัญญัติ สุคันธวิภิต, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2551)

ดังจะเห็นว่าในอดีตคนพวนจึงเป็นผู้ที่รักและหวงแหนในชาติพันธุ์ของตนเองเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการไม่ยอมให้ลูกหลานของตัวเองไปแต่งงานกับคนชาติพันธุ์อื่น ด้วยอาจเป็นเพราะชาวไทยพวนต้องการจะรักษาความเข้มแข็งและพยายามสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษไว้ไม่ให้ถูกกลืนไปกับสภาพบริบทของชุมชนที่อยู่อาศัย แต่ในปัจจุบันนี้ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ของชาวไทยพวนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมากขึ้น และส่งผลต่อ

วัฒนธรรมของชาวไทยพวนที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การพูดภาษาพวนของเด็กรุ่นใหม่ เป็นต้น ตามคำให้การสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนไทยพวน ที่กล่าวว่า “การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างส่งผลสมาชิกคนในครัวเรือนไม่ใช่คนพวนไม่รู้เรื่องพวน จะมาส่งเสริมสนับสนุนก็ไม่ได้ ลูกเต้าไม่ต้องมาเรียนรู้ล้าหลังไม่ทันสมัย เลยหันไปหาความบันเทิงแบบอื่น” (ชินบัญญัติ สุคันธวิภาติ, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2551)

นอกจากนี้ จากการศึกษาของเชาว์วัย ศุภรตรีทิเทศ (2542) พบว่า ตามที่ไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสามารถในเชิงกายภาพกลอน ในการบรรยายสิ่งต่างๆ รวมไปถึงการบอกเล่าสู่ลูกหลาน อันเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ ในขณะที่ความรู้ในศาสตร์วิชาสมัยใหม่ สามารถเรียนรู้ได้จากระบบการศึกษาในโรงเรียนนั้น แต่จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนไทยพวน พบว่า ในอดีตคนพวนไม่นิยมส่งให้ลูกหลานเรียนหนังสือในระบบโรงเรียนหรือวัด ซึ่งวัดนั้นชาวไทยพวนจะให้ความสำคัญสำหรับการประกอบพิธีทางศาสนา เช่น การเล่าเรียนพระธรรมด้วยการอุปสมบทของลูกหลานที่เป็นเพศชายในประเพณีเดือนสี่เท่านั้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นด้วยว่าสังคมไทยพวนเมื่อก่อนนั้น ไม่นิยมส่งลูกหลานเข้าสู่ระบบโรงเรียนตามคำให้การสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนไทยพวน ดังนี้

ในขณะที่ยังอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงสังคมไฮเทค แต่เรายังสามารถอนุรักษ์เอาไว้ได้แค่นี้ เป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าทำไมสังคมพวนยังอยู่ได้ และไม่เข้มแข็งแต่ที่บ้านหมี่ แต่สังคมก็เปลี่ยนแปลงเยอะมาก ไม่เคยให้ลูกเรียนหนังสือเดี๋ยวนี้อีก ก็เน้นให้เรียนหนังสือ แต่ก่อนนี้พอโตขึ้นมาช่วยทำนาแบ่งนาให้ลูกทำ แต่ก่อนไม่นิยมให้ลูกเรียนหนังสือ (ชินบัญญัติ สุคันธวิภาติ, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2551)

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า สังคมของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่ในปัจจุบันมีความแตกต่างจากในอดีต ซึ่งในอดีตนั้นสังคมชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่ เป็นลักษณะสังคมปิด มีการเปิดรับสมาชิกภายนอกชุมชนน้อยมาก จะเห็นได้จากการแต่งงานที่ชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่มักเลือกคู่ครองที่เป็นชาวไทยพวนด้วยกันเท่านั้น ซึ่งนั่นอาจจะเป็นกลไกอย่างหนึ่งในการป้องกันหรือปกป้องการถูกกลืนกลายเป็นชาติพันธุ์ไทยพวนของตนเองจากชาติพันธุ์อื่น หรือแม้แต่การไม่นิยมส่งลูกหลานให้ไปเรียนหนังสือในระบบโรงเรียน โดยต้องการให้ลูกหลานช่วยทำนามากกว่านั้น เป็นหนทางหนึ่งที่ชาวไทยพวนรุ่นก่อนต้องการปลูกฝังให้ลูกหลานของตนได้พยายามสืบทอดอาชีพที่ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

ภายใต้กระแสของวัฒนธรรมหลักจากสังคมหลักดั้งเดิมในอำเภอบ้านหมี่ และกระแสความทันสมัย แสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วชาวไทยพวนในรุ่นก่อนๆ ได้เล็งเห็นถึงปัจจัยต่างๆ ที่จะ

เข้ามามีผลกระทบต่ออัตลักษณ์และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาติพันธุ์ จึงพยายามดิ้นรนเพื่อต่อรองกระแสต่างๆ ที่จะเข้ามากระทบผ่านการปลูกฝังความเชื่อและประเพณีให้กับลูกหลานไทยพวนอยู่ตลอดเวลา

แต่อย่างไรก็ตามภายใต้บริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ทั้งในด้านความเจริญทางเทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) อำนาจในการต่อรองจากภายในของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ ที่มีนั้น มีอาจทัดทานแรงผลักดันของกระแสจากภายนอกได้จึงทำให้เกิดการแพร่ซึมวัฒนธรรมกระแสหลักและความเจริญเข้าสู่ชุมชนไทยพวนบ้านหมี่ในที่สุด ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อสภาพสังคมและผลักดันให้รูปแบบทางสังคมดั้งเดิมเปลี่ยนไปนั้น อาจเป็นเพราะลักษณะทางกายภาพของอำเภอบ้านหมี่ที่อยู่ห่างจาก อำเภอมือง จังหวัดลพบุรีเพียง 20 กิโลเมตร ประกอบกับมีสถานีรถไฟสายเหนืออยู่ภายในตัวอำเภอบ้านหมี่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่น่าพาซึ่งความเจริญเข้ามาสู่อำเภอบ้านหมี่ได้อย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อสภาพทางสังคมของชุมชนไทยพวนในที่สุด

กล่าวโดยสรุป สภาพสังคมไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ในปัจจุบัน มีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น และเริ่มเกิดการกลืนกลายทางชาติพันธุ์ขึ้น ผ่านการแต่งงานของชาวไทยพวนกับชาวไทยภาคกลาง ในอำเภอบ้านหมี่ ซึ่งเป็นผลพวงประการหนึ่งจากการเปลี่ยนวิถีการประกอบอาชีพของลูกหลานชาวไทยพวน จากที่เคยทำนาอยู่ในชุมชนหรือหมู่บ้าน เปลี่ยนเป็นการเข้าไปใช้แรงงานในรูปแบบต่างๆ ในตัวเมืองมากขึ้น จึงทำให้เกิดการย้ายถิ่นเข้าของคนนอกชุมชนไทยพวนเข้ามาอยู่ในชุมชน และการย้ายออกของคนในชุมชนไปสู่ชุมชนเมืองมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความเข้มข้นของชาติพันธุ์และสายสัมพันธ์ทางสังคมลดน้อยลง แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ความเข้มข้นทางชาติพันธุ์จะลดลงไป แต่อย่างไรก็ตามสังคมของชาวไทยพวนปัจจุบัน ยังมีการประกาศและแสดงตัวตนผ่านช่องทางต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ว่าตนเป็นคนไทยพวน แม้ว่าจะมีรูปแบบทางสังคมที่แปรเปลี่ยนไป จึงเป็นสิ่งบ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่าชาวไทยพวนไม่ได้ปฏิเสธตัวตนของตนเอง ด้วยการสร้างอัตลักษณ์ดั้งเดิมผ่านสมาคม ชมรม สภาวัฒนธรรม และกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นอยู่อย่างสม่ำเสมอ โดยลำพวนมักจะเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวด้วย

เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่

ด้านการประกอบอาชีพของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่นั้น อาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ คือ การทำเกษตรกรรมประมาณเกือบครึ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นการทำนาปลูกข้าวเจ้า เนื่องจากชาวพวนโดยทั่วไปบริโภคข้าวเจ้า แต่มีบางส่วนบริโภคข้าวเหนียว อีกทั้ง การทำนาต้องอาศัยปัจจัยธรรมชาติจึงปรากฏลักษณะของความเชื่อและแนวปฏิบัติอันเกี่ยวเนื่องด้วยสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่ผลผลิตด้วย ประเพณีหลายอย่างของชาวไทยพวนบ้านหมี่จึงเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและ ความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร เช่น การบูชาผีฟ้า พญาแถน ที่บันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล สำหรับการประกอบอาชีพรองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างและการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน คือ การทอผ้า โดยเฉพาะที่มีชื่อเสียงของอำเภอบ้านหมี่คือการทอผ้ามัดหมี่ ซึ่งการทำนาและการทอผ้ามัดหมี่นั้น เป็นอาชีพที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ ได้อีกประการหนึ่ง

ในปัจจุบันความเจริญได้แผ่ขยายเข้าสู่หมู่บ้านมีการตัดถนนผ่าน สามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น โดยเมื่อประมาณ พ.ศ. 2441 มีการสร้างทางรถไฟสายเหนือผ่านอำเภอบ้านหมี่ ชาวไทยพวนในปัจจุบันจึงออกไปทำงานนอกหมู่บ้านกันมากขึ้น ส่วนมากเป็นวัยหนุ่มสาวที่ไปประกอบอาชีพรับจ้างในเมืองหรือต่างเมือง จากเดิมที่การทำนาปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักของชุมชนก็ได้เปลี่ยนไปเป็นการรับจ้างทั้งการรับจ้างในชุมชน และการเข้าไปประกอบอาชีพรับจ้าง ทำงานตามบริษัท ห้างร้านในตัวเมือง และมีบางส่วนที่รับราชการหรือทำงานเป็นพนักงานในหน่วยงานของรัฐภายในอำเภอ และจากการสอบถามพบว่า มีลูกหลานชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จำนวนไม่น้อยที่เข้าไปประกอบอาชีพในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนไทยพวน เกี่ยวกับอาชีพของชาวไทยพวนในอดีตและปัจจุบันที่มีความแตกต่างกันตามคำให้การสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนไทยพวน ดังนี้

ความเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิต สังคม เศรษฐกิจ ปัจจัยภายนอกส่งผลหนัก สมัยก่อนอาชีพของคนพวนทำนาอย่างเดียวทำนาฤดูเดียว เก็บข้าวไว้กินตลอดปีไม่เดือนร้อน วิถีชีวิตไม่ได้ทำเพื่อการค้าขาย ใช้ชีวิตอยู่รอดแบบมีความสุข ตั้งแต่ไหนมาแล้วคนที่พวนอาชีพอย่างเดียวคือทำนา ทำนาข้าวเจ้า เอกลักษณะของพวนกินข้าวเจ้า คนลาวกินข้าวเหนียว ที่เชียงขวางนักโบราณคดีประวัติศาสตร์ ระบุว่าพวนเป็นเจ้าของวัฒนธรรมนาดำเป็นการทำเกษตรขั้นสูง จนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยก็ปลูกข้าวเจ้า ทำนาดำ ปักดำอย่างเดียว ทำทีเดียว นาที่แบ่งเป็นแปลงจับจองไว้จะปลูกข้าวเจ้าหมด จะปลูกข้าวเหนียวแปลงเดียว เพื่อเอามาใช้ในวัฒนธรรมประเพณี. . .

เดี๋ยวนี้การทำงาน ไม่ได้ทำเพื่อชีวิตแต่ทำเพื่อธุรกิจการค้า กำไร ไม่มีเวลาที่จะมาอยู่ตรงนี้รับทำ ค่าใช้จ่ายสูงสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง (ชินบัญญัติ สุคันธวิภาติ, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2551)

จะเห็นได้ว่าอาชีพเพียงอย่างเดียวของชาวไทยพวนตั้งแต่อดีต คือ การปลูกข้าวเจ้า และเป็น การปลูกเพื่อการยังชีพ เท่านั้น ในปัจจุบันชาวไทยพวนในอำเภอบ้านหมี่ นอกจากยังคงอาชีพการทำนาข้าวเจ้าเพื่อขายมากกว่าบริโภคเองแล้ว ยังได้ประกอบอาชีพอย่างอื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นการทอผ้าชิ้นมัดหมี่ที่สืบทอดมาแต่อดีต ที่มีการทอเพื่อใช้แต่ปัจจุบันเป็นการทอเพื่อขายมากกว่า หรือการประกอบอาชีพด้วยการเจียรนัยพลอย และการทำปลาต้มพริก ซึ่งเป็นอาชีพที่พบได้ในชุมชนไทยพวนในปัจจุบัน นอกเหนือไปจากการออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่าการประกอบอาชีพของชาวไทยพวนในปัจจุบันนั้นมิได้ทำเพื่อยังชีพเพียงอย่างเดียวเช่นแต่ก่อนอีกต่อไป โดยเฉพาะอาชีพเกษตรกรรม การปลูกข้าวเจ้า เป็นการปลูกเพื่อขายมากกว่าการปลูกเพื่อยังชีพ หรือแม้แต่การทอผ้ามัดหมี่ซึ่งถือเป็นการแสดงถึงอัตลักษณ์ผ่านงานฝีมือของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ มาแต่ในอดีต กลับกลายเป็นการทอเพื่อขายมากกว่าการทอเพื่อใช้ในครัวเรือนเช่นแต่ก่อน จึงทำให้ผ้าทอมัดหมี่กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมไปในปัจจุบัน และจากการเกษตรเพื่อยังชีพเปลี่ยนไปเป็นการเกษตรเพื่อการค้าในที่สุด นอกจากนี้ยังมีลูกหลานชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ ส่วนหนึ่งได้หันหลังให้กับวัฒนธรรมการดำรงชีพแบบเดิมของบรรพบุรุษ เข้าสู่ตลาดแรงงานในภาคธุรกิจ และภาคราชการ ทั้งที่อยู่ใน อำเภอบ้านหมี่ และนอกอำเภอบ้านหมี่ หรือแม้แต่ในกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตามถึงแม้การประกอบอาชีพของชาวไทยพวนในอำเภอบ้านหมี่ จะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กับกระแสการพัฒนา แต่พบว่าการประกอบอาชีพทำนา และทอผ้ามัดหมี่ นั้น ยังคงเป็นอาชีพที่รักษาความเป็นตัวตนของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะปรับรูปแบบไปเป็นการผลิตเพื่อการค้าก็ตาม ซึ่งคงอัตลักษณ์ด้านนี้ไว้

จากสภาพดังกล่าวทำให้เห็นว่ามีปัจจัยทางด้านสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจเองได้เข้ามามีผลกระทบต่อรูปแบบการประกอบอาชีพของชาวไทยพวนมากขึ้น รูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ส่งผลต่อรูปแบบการประกอบอาชีพของชาวไทยพวนขณะนี้ได้อย่างชัดเจน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ความทันสมัยได้เข้ามาสู่สังคมของชาวไทยพวนมากขึ้น ความต้องการทางด้านวัตถุจึงกลายเป็นเงาตามตัว ตามวิถีชีวิตของชาวไทยพวนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงทำให้การประกอบอาชีพเพื่อยังชีพไม่เพียงพอสำหรับสังคมในปัจจุบันอีกต่อไป รูปแบบการประกอบอาชีพจึงปรับเปลี่ยนไปสู่การประกอบอาชีพที่ได้ผลตอบแทน

มากที่สุด โดยเฉพาะผลตอบแทนในรูปแบบของเงินหรือค่าจ้าง ซึ่งสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อตอบสนองของความต้องการในด้านอื่นๆ เช่น การซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในครัวเรือน เป็นต้น

จากสภาพเศรษฐกิจจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการผลิตของชาวไทยพวนในปัจจุบัน ที่มีการผลิตเพื่อการค้าและอุตสาหกรรมมากขึ้น แต่ประเภทของการผลิตนั้นยังคงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์สำคัญทางอาชีพของชาวไทยพวน คือ การทำนา และการทอผ้ามัดหมี่ เช่นเดิม อย่างไรก็ตาม

การเมืองและการปกครองของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่

มิติด้านการปกครองหรือการดูแลกันของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ มีการปกครองและการให้ความเคารพ การให้ความสำคัญต่อผู้นำชุมชน ญาติผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส และผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำวงศ์ตระกูลหรือประจำหมู่บ้าน โดยอยู่กันอย่างผูกพันแน่นแฟ้นตามระบบเครือญาติ และมีวิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างประนีประนอม นอกจากผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพแล้ว ยังมีผู้ใหญ่บ้านในชุมชนที่ได้รับเลือกตั้งมาก็ยังคงเป็นสมาชิกในหมู่บ้านดั้งเดิม แต่เปลี่ยนจากการเลือกตามระบบอาวุโสไปเป็นการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่เหมาะสมและมีความสามารถในการติดต่อกับทางราชการและสามารถประสานงานกับชาวบ้านได้ดี รวมทั้งยังมีแนวโน้มที่จะเป็นคนรุ่นใหม่มากขึ้น นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่ประพฤติตนตามบรรทัดฐานที่เหมาะสมของชุมชนและเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านได้ด้วย

จากการศึกษาของ เกรียงศักดิ์ อ่อนละมัย (2540) พบว่า โครงสร้างสังคมของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่มีลักษณะ 4 รูปแบบ คือ **รูปแบบของสงฆ์ - ฆราวาส** คือ คนพวนนับถือพุทธศาสนา ฟังพระสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ พระสงฆ์มีส่วนอย่างมากในการย้ายถิ่นฐานและการตั้งหลักแหล่งในที่ทำกินใหม่ และพระสงฆ์ก็ได้บัจฉัยในการยังชีพจากคนพวนด้วย **รูปแบบอาวุโส - น้อยอาวุโส** คือ การที่คนพวนรับแนวคิดเอาพุทธศาสนามาใช้ทำให้เกิดรูปแบบสังคมลักษณะผู้่ออนอาวุโสต้องเคารพผู้ที่อาวุโสสูงกว่าตน **รูปแบบเครือญาติ** คือ เนื่องจากสังคมของพวนเป็นสังคมชนบท จึงยังคงให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ มีการนับญาติกันทั้งทางสายโลหิตและทางการแต่งงาน มีการเรียกชื่อของพ่อแม่ตามชื่อบุตรคนแรก **รูปแบบครอบครัว** คือ ครอบครัวของพวนเป็นครอบครัวแบบขยาย มีคนมากกว่า 2 รุ่นอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ในปัจจุบันนี้พบว่าชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่ ยังได้รับอิทธิพลจากการปกครองแบบกระจายอำนาจจากรัฐบาลในรูปแบบการกระจายอำนาจ ของการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเทศบาลเมืองบ้านหมี่ องค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ ทุกตำบล ซึ่งไม่พบการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลตำบลเลย

นอกจากนี้ จากข้อมูลในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคม ทำให้ทราบได้ว่าการแบ่งเขตการปกครองเป็นหมู่บ้านหรือตำบลในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งส่งผลมากจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ ที่มีหลายกลุ่ม ผ่านการอพยพเข้ามาตั้งรกรากในหลายช่วงหลายสมัยและหลายครั้ง จึงทำให้ชาวไทยพวน กระจายกลุ่มในการตั้งรกรากไปตามพื้นที่ต่างๆ ในอำเภอบ้านหมี่ โดยทั่วไป และเมื่อรัฐเข้ามามีส่วนในการจัดระบบการปกครองยังคงยึดแนวทางในการจัดแบ่งเขตพื้นที่ตามรูปแบบเดิม หรือแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อยเท่านั้น

สรุป

จากการศึกษาประเด็นต่างๆ ในบทนี้ สามารถสรุปได้ว่าชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ ในอดีตมีการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองได้อย่างชัดเจน ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ครั้งเมื่อตั้งถิ่นฐานอยู่ที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีการเลือกสรรประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่างเข้ามาปรับใช้ในประเทศไทย ภายใต้บริบทของอำเภอบ้านหมี่ เช่น ประเพณีกำฟ้า ประเพณีเสอกระจาด เป็นต้น ซึ่งการเลือกสรรประเพณีของชาวไทยพวน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือแสดงถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมหลักในอำเภอบ้านหมี่นั้น เป็นการแสดงถึงการมีตัวตนบนพื้นแผ่นดินใหม่แห่งนี้ และจะเห็นได้ว่าประเพณีที่ถูกเลือกนำมาปฏิบัติโดยชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่นั้น เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอย่างไรก็ตามบางประเพณีที่ปรากฏนั้นเป็นการผสมผสานหรือควบคู่กันระหว่างศาสนาพุทธและความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติ เช่น พิธีเลี้ยงผีปู่ตา พิธีบุญกำฟ้า พิธีแห่นางแมว เป็นต้น ซึ่งเหตุผลในการเลือกประเพณีต่างๆ ที่กล่าวมานี้ อาจเนื่องมาจากมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมหลักของอำเภอบ้านหมี่ ซึ่งเป็นสังคมของชาวไทยพุทธ และสังคมไทยเองนั้นมีพื้นฐานความเชื่อเรื่องสิ่งลี้ลับเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ประเพณีที่ชาวไทยพวนเลือกนำมาปฏิบัตินั้นก็จึงมิใช่สิ่งแปลกปลอมภายใต้วัฒนธรรมหลัก และกลายเป็นความกลมกลืนหรือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในอำเภอบ้านหมี่ และยิ่งไปกว่านั้นชาวไทยพวนเองยังได้เลือกเปิดรับวัฒนธรรมอื่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลักของสังคม

เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยพวน โดยมีการประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ความเข้มข้นของวัฒนธรรมที่หยิบนำมาจากบ้านเมืองเดิมในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะมีความเข้มข้นลดลงก็ตาม แต่นั่นได้แสดงถึงความผสมกลมกลืนเพื่อต่อรองความหมายและดำรงไว้ซึ่งความอยู่รอด ที่ยังคงได้แสดงถึงอัตลักษณ์และควมมีตัวตนของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ ในลักษณะพบกันครึ่งทาง

อย่างไรก็ตามเมื่อมีวัฒนธรรมประเพณี ที่ถูกเลือกสรรเพื่อนำมาเป็นเครื่องแสดงถึงอัตลักษณ์และควมมีตัวตนแล้ว ยังคงมีวัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างที่ถูกมองข้ามไปและไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องต่อรองความหมายเพื่อสร้างควมมีตัวตนของคนพวนในอำเภอบ้านหมี่ ซึ่งนั่น บ่งบอกถึงความต่างที่มีอาจหาญค้นพบกันได้ระหว่างวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทยพวนเอง นอกจากนี้แล้ว พบว่ายังมีปัจจัยภายนอกอื่นๆ อีกที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงไปของวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพวนในอำเภอบ้านหมี่ โดยเฉพาะปัจจัยจากการทำให้ทันสมัยหรือความเป็นโลกาภิวัตน์ ที่ส่งผลกระทบต่อชาวไทยพวนจำเป็นต้องปรับรูปแบบการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันภายใต้บริบทของวัฒนธรรมหลักที่เข้ามาแทรกซึมวัฒนธรรมของชาวไทยพวนที่จัดเป็นวัฒนธรรมรอง จึงส่งผลให้ประเพณีต่างๆ ของชาวไทยพวนเริ่มลดบทบาทลงในชีวิตประจำวัน ซึ่งพบว่าประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยพวนได้ถูกลดทอนและย่อส่วนทั้งในด้านรูปแบบและความหมายไปจากเดิม แต่ภายใต้การเกาะเกี่ยวกันอย่างเป็นกลุ่มก้อนและสร้างเครือข่ายระหว่างกัน ทำให้ชุมชนไทยพวนอำเภอบ้านหมี่ ยังคงมีศักยภาพในการต่อรองกับกระแสภายนอกได้ด้วยการพยายามประกอบสร้างและรื้อฟื้นวัฒนธรรมของตนขึ้นมาอีกครั้งผ่านพื้นที่ต่างๆ ที่อยู่ในรูปขององค์กรชุมชน เช่น สภาวัฒนธรรมชาวไทยพวนในเกือบทุกตำบลของอำเภอบ้านหมี่ที่มีชาวไทยพวนอาศัยอยู่ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและสภาวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรีเป็นผู้ให้การสนับสนุน แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการดำรงรักษาวัฒนธรรมภายใต้อำนาจของรัฐมากกว่าชุมชน ซึ่งทำให้ยังคงปรากฏรูปแบบของวัฒนธรรมไทยพวน ที่อาจมีรูปลักษณะที่บิดเบี่ยงไปจากอดีตอยู่บ้าง แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งแก่นของอัตลักษณ์ชาวไทยพวนที่โดดเด่นอยู่ เช่น ภาษา และประเพณีกำฟ้าซึ่งมักมีการแสดงลำพวนปรากฏร่วมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ยังคงปฏิบัติสืบทอดต่อเนื่องกันมา

ในทางตรงกันข้ามบางวัฒนธรรม ประเพณี ที่ไม่สามารถรื้อฟื้นและประกอบสร้างควมหมายขึ้นมาใหม่ภายใต้บริบทของความทันสมัยได้ จึงเหลือเพียงภาพแห่งความทรงจำที่ถูกเล่าและถ่ายทอดสู่ลูกหลาน ในรูปแบบซากทางวัฒนธรรม เช่น ที่ตำบลบ้านทรายได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยพวนขึ้น เพื่อรวบรวมมรดกวัฒนธรรมที่สูญสลายหรือมีคุณค่าไว้ ซึ่งเป็นสิ่งที่

แสดงถึงสัญลักษณ์แห่งการดิ้นรนวิถีทางสุดท้ายของชาวไทยพวนที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่สูญหายเหล่านั้น

ทั้งนี้ ไม่เพียงวัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่ของชาวไทยพวน วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง และวัฒนธรรมที่สูญหายแล้ว ยังมีวัฒนธรรมบางอย่างที่อยู่ท่ามกลางวิถีทางดังกล่าว ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ในอดีตมีอิทธิพลและทำหน้าที่อย่างหลากหลายภายใต้บริบทเดิมของชาวไทยพวน แต่ในปัจจุบันหน้าที่บางอย่างของวัฒนธรรมนั้น ได้ถูกมองข้ามหรือลดบทบาทไปภายใต้บริบทในปัจจุบัน ดังเช่นการขับลำพวนซึ่งในอดีตเป็นประเพณีและวัฒนธรรม ในรูปแบบของนันทนาการที่ชาวไทยพวน เลือกสรรให้ทำหน้าที่ภายใต้พิธีกรรมหรือกิจกรรมอันหลากหลาย เช่นในงานศพ งานบวช งานแต่งงาน และประเพณีบุญก่าฟ้า เป็นต้น แต่ในปัจจุบันหน้าที่ของลำพวนภายใต้บริบทดังกล่าวได้ลดบทบาทลงไปอย่างมาก ถึงแม้พิธีกรรมต่างๆ ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันแต่กลับไม่พบลำพวนในพิธีกรรมเหล่านั้น ดังเช่นแต่ก่อน

จากการศึกษาบริบทชุมชนชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ ทำให้พบว่า ลักษณะการพบกันของวัฒนธรรมหลักจากภายนอกหรือกระแสการพัฒนา กับวัฒนธรรมในชุมชนของชาวไทยพวนนั้น มีลักษณะผสมกันไป คือ แบบแผนการเลือกรับไว้ทั้ง 2 วัฒนธรรม (Addition) ซึ่งชุมชนชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่จะหล่อเลี้ยงวัฒนธรรมทั้งสองไว้อย่างเต็มรูปแบบแต่อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์เบื้องต้นกรณีของลำพวนนั้น มีแบบแผนของการเลือกรับไว้ทั้ง 2 วัฒนธรรมเช่นกัน แต่ในอนาคตหากต้นทุนของชุมชนลดลง อาจส่งผลต่ออนาคตและการดำรงอยู่ของลำพวนได้เช่นกัน